

із США; неврегульованість проблеми щодо запровадження Сполученими Штатами антидемпінгових обмежень та компенсаційних мит на окремі види української продукції. Таким чином, максимально повне використання Україною зовнішньоторговельного потенціалу в економічному співробітництві зі Сполученими Штатами Америки вимагає системної підтримки розвитку вітчизняного експортного потенціалу, яка б включала комплекс взаємопов'язаних нормативно-правових, фінансово-економічних і організаційних заходів та забезпечила б підвищення ефективності українсько-американського торговельного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Горбач Л. Міжнародні економічні відносини: Підручник / Л. Горбач, О. Плотніков. – К.: Кондор, 2011. – 263 с.
2. Дахно І. Міжнародна економіка: Навч. посіб. / І. Дахно, Ю. Бовтрук; Міжнар. акад. управл. персонал. – К.: МАУП, 2013. – 214 с.
3. Економічна теорія: Підручник / В.М. Тарасевич, В.В. Білоцерківець, С.П. Горобець, О.В. Давидов та ін.; За ред. В.М. Тарасевича; М-во освіти і науки України, Нац. металургійна акад. України. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 779 с.

4. Козик В. Міжнародні економічні відносини: Навч. посібник / В. Козик, Л. Панкова, Н. Даниленко. – 4-те вид., стереотипне. – К.: Знання-Прес, 2014. – 405 с.

5. Липов В. Міжнародна економіка: Навч. посібник / Володимир Липов; М-во освіти і науки України, ХНЕУ. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 406 с.

6. Міжнародна економіка: Підручник / Г. Климко, В. Рокоча; Ред. А. Румянцев; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К.: Знання-Прес, 2010. – 447 с.

7. Міжнародні стратегії економічного розвитку [Текст]: навч. посібник / За ред. Ю.Г. Козака, Ю.І. Еханурова, В.В. Ковалевського; М-во освіти і науки України, Одеський держ. екон. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 351 с.

8. Одягайло Б. Міжнародна економіка: Навч. посібник / Б. Одягайло. – К.: Знання, 2014. – 397 с.

9. Передрій О. Міжнародні економічні відносини: Навч. посібник / О. Передрій; М-во освіти і науки України, Закарпатський держ. ун-т. – К.: Центр навчальної літератури, 2011. – 273 с.

10. Савельєв Є. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник для магістрантів з міжнарод. економіки і держ. служби / Є. Савельєв; За ред. О. Устенка. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 495 с.

УДК 336.14:338 (477)

Н.В. КОРЕНЬ,

к.е.н., Національний інститут стратегічних досліджень

Бюджетна безпека як складова економічної безпеки: сутнісно-структурний аспект

У статті проаналізовано сутнісні характеристики та особливості бюджетної безпеки як складової фінансової та економічної безпеки держави. Визначено роль її впливу на ефективність реалізації бюджетної політики. Виконано аналіз концептуальних аспектів структурного механізму бюджетної безпеки. Обґрунтовано підходи до визначення дефініції бюджетна безпека.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, бюджетна безпека, бюджетна система, ризики, системний підхід.

Н.В. КОРЕНЬ,

к.э.н., Национальный институт стратегических исследований

Бюджетная безопасность как составляющая экономической безопасности: дефинициально-структурный аспект

В статье проанализированы концептуальные характеристики и особенности бюджетной безопасности как составляющей финансовой и экономической безопасности государства. Определена роль ее влияния на эффективность реализации бюджетной политики. Выполнен анализ концептуальных аспектов структурного механизма бюджетной безопасности. Обоснованы подходы к определению дефиниции бюджетная безопасность.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, бюджетная безопасность, бюджетная система, риски, системный подход.

N. KOREN,

PhD, The National Institute for Strategic Studies

Budget security as a component of economic security: concept-structural aspect

In the article descriptions and features of budgetary safety are analysed as component financial and economic safety of the state. The role of her influence is certain on efficiency of realization of fiscal policy. The analysis of conceptual aspects of structural mechanism of budgetary safety is executed. Going is reasonable near determination of definition budgetary safety.

Keywords: economic security, financial safety, budgetary safety, budgetary system, risks, approach of the systems.

Постановка проблеми. Сучасний світ характеризується ускладненням економічних систем, прискоренням еволюційних процесів, посиленням нестійкості та нерівноваги соціально-економічного розвитку в умовах системної невизначеності глобалізаційних викликів та ризиків [1, с. 5]. В умовах

глибоких суспільних зрушень в економічній, соціальній та політичній сферах, збройного протистояння у південно-східному регіоні вагомої значущості набувають питання забезпечення безпеки усіх сфер життя держави. Бюджетна система, як і будь-яка інша складна система, підкоряється універсаль-

ним принципам системної організації та функціонування і порушення функціонування певної її складової або системного середовища функціонування здатне спричинити загально-системну кризу [2, с. 9]. А отже, функціонування бюджетної системи в умовах суспільних зрушень має забезпечуватись дієвим механізмом управління ризиками та розробкою заходів подолання їх наслідків, що актуалізує проблему дослідження методологічних засад бюджетної безпеки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідження бюджетної безпеки у контексті соціально-економічного розвитку держави засноване на провідних ідеях, висновках і узагальненнях з проблематики бюджету та забезпечення національної безпеки вітчизняних і зарубіжних вчених. Характерною рисою зарубіжної науки є поєднання економіко-національної безпеки та її фінансових аспектів. Зокрема, важливу роль у розкритті сутності бюджетної безпеки відіграють наукові праці зарубіжних вчених: Ж. Абена, Ш. Бланкарта, Дж. Бренана, Дж. Б'юкенена, Ж. Голдена, К. Ерроу, Р. Келлі, Л. Кожен'ювські, Л. Олвея, А. Ротфельда, В. Парето, Р. Дорнбуша, Дж. Стігліца, С. Фішера та ін. Серед українських дослідників значний вклад у розвиток сучасної теорії бюджетної безпеки як складової національної, економічної та фінансової безпеки внесли: О. Барановський, О. Білорус, В. Геєць, В. Горбулін, О. Власюк, М. Єрмошенко, В. Мунтіян, Є. Олейніков, А. Ткаченко та ін. Однак аналіз публікацій з проблем управління ризиками, а також практика бюджетного регулювання соціальних та економічних процесів свідчать, що теоретичні аспекти бюджетних ризиків та формування методичних засад забезпечення бюджетної безпеки потребують подальших досліджень.

Мета статті спрямована на дослідження та обґрунтування сутнісно-структурного аспекту бюджетної безпеки як складової економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізаційних зовнішніх та системних внутрішніх викликів та загроз проблематика визначення ідеології забезпечення безпеки держави є надзвичайно актуальною. На сьогодні відбувається формування її філософії, удосконалюються її інструменти та механізми реалізації. Найвищий щабель посідає національна безпека, яка охоплює усі проблеми забезпечення безпеки і формується з економічної, політичної та військової безпеки, які своєю чергою включають системи забезпечення безпеки нижчих рівнів [3]. Незважаючи на те що теорія і практика економічної безпеки спираються на розгалужений понятійно-категоріальний апарат, бюджетні аспекти економічної безпеки в сучасній науці розглядаються опосередковано. Термін «бюджетна безпека» увійшов у понятійно-категоріальний апарат економічної теорії порівняно недавно і є маловивченим аспектом безпеки. Безпека як економічна категорія в науковій літературі розглядається в трьох основних аспектах: безпека як стан захищеності, безпека як сукупність умов, що забезпечують захищеність від внутрішніх та зовнішніх ризиків. Безпека як здатність протистояти ризикам та викликам [4].

Забезпечення результативного провадження економічних реформ, спрямованих на розбудову української державності та вирішення пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку на сучасному етапі актуалізують питання формування нової моделі бюджетної політики, що обумовлює пошук

сучасних концептуальних підходів до вирішення її завдань та відповідної модернізації важелів та інструментів. Бюджетна безпека як вагомий фактор соціально-економічного розвитку держави є одним із визначальних критеріїв ефективності бюджетної політики. Як відомо, бюджетна безпека виражає здатність держави за допомогою бюджетних важелів виконувати її функції та завдання з урахуванням індивідуальних, корпоративних та суспільних інтересів. Відтак, забезпечення бюджетної безпеки держави є складовою системи завдань формування ефективної бюджетної політики та досягненні стратегічних соціально-економічних пріоритетів. Посилення уваги до проблем бюджетної безпеки в Україні обумовлено динамікою суспільних процесів як у глобальному, так і в національному вимірах [5]. Імплементация безпеки зі сфери військово-політичних відносин у галузь економіки в сучасних умовах обумовлюється зростанням ролі її нових параметрів, пов'язаних, насамперед, із економічним та фінансовим станом держави, розвитком інформаційних технологій, глобальними зрушеннями, світовими тенденціями руху капіталу тощо. У XXI столітті ці новітні аспекти глобального розвитку визначають характер політики держав у сферах економічної та національної безпеки. При цьому вони актуалізують проблему безпеки як характеристики соціально-економічних систем, з формуванням відповідних завдань детальної розробки концепцій, теорій, гіпотез та ідей. На сучасному етапі ці завдання є актуальними і при дослідженні бюджетної безпеки, що обумовлено вагомою роллю бюджету у гарантуванні економічного суверенітету держави, забезпеченні її макроекономічної стабільності та реалізації завдань соціально-економічного розвитку. При цьому показники і критерії бюджету відіграють роль ключових індикаторів фінансової стійкості і стабільності держави, а тип бюджетної політики визначає вектор національної стратегії розвитку.

Оскільки бюджетна система підпорядковується універсальним принципам системної організації та функціонування, доцільно розглядати її як стан системи, який включає в себе як «сукупність умов» (що характеризують та забезпечують цей стан), так і «здатність протидіяти загрозам» (як однієї з умов, що характеризують стан системи).

У Наказі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року №1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» зазначається, що «бюджетна безпека – це стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції» [6]. Аналіз та систематизація тлумачень дефініції «бюджетна безпека», що використовуються у науковій літературі, дає підстави дійти висновку, що під бюджетною безпекою (budget security) слід розглядати такий стан бюджетної системи, при якому в умовах відсутності реальних загроз, своєчасного ефективного прогнозування та зниження потенційних ризиків, відбувається повна реалізація особистісних, суспільних і державних інтересів у бюджетній сфері. Таким чином, можна виокремити два аспекти: відсутність загроз (головна умова безпеки) та реалізація інтересів (первинне завдання будь-якої з систем безпеки). Очевидно, що стан бюджетної безпеки – це певний

теоретичний еталон, проте він не знайшов свого втілення в економічних реаліях. Бюджетна безпека – це стратегічна ціль у вирішенні завдань підвищення стійкості і надійності бюджетної системи і процесу, що визначає напрям шляхів досягнення ефективності реалізації функцій бюджету.

Найбільш наближеною до реалій є ситуація, коли у бюджетній системі та середовищі її функціонування є мінімальний обсяг чинників–носіїв загроз і факторів загроз. У такому випадку йдеться про «бюджетну небезпеку». Тоді дефініція приймає інші форми, втім як і змінюється сам термін. Отже, під бюджетної небезпекою слід розуміти такий стан бюджетної системи, який характеризується наявністю реальних і потенційних загроз і при якому частково реалізуються інтереси в бюджетній сфері. Як зазначалося, повна відсутність загроз у бюджетній системі неможлива. В умовах невизначеності, що притаманна ринку та іншого роду подій (політичних, соціальних, природно–кліматичних, техногенних), від яких в тій чи іншій мірі залежить реалізація функцій державного бюджету. У цьому зв'язку «бюджетна безпека» не може розглядатись як абсолютна відсутність загроз і повна реалізація інтересів.

Слід зазначити, що бюджетну безпеку як стан бюджетної системи можуть визначати такі основні стани як: фаза «кризи», фаза «стабілізації» і фаза «розвитку». У фазі «кризи» стан характеризується як здатність мінімізувати шкоду, подолати кризові фактори, ефективно використовувати заздалегідь сформовані передумови (механізми) для виживання системи та виходу з кризи. У фазі «стабілізації» – реалізація бюджетних інтересів (в основному стабілізуючої спрямованості) в умовах перманентного скорочення реальних загроз, прогнозування та попередження потенційних загроз, досягнення мінімально достатньої ефективності функціонування системи, профілактики та зміцнення «імунітету» системи до дестабілізуючих факторів, формування і розвитку стабілізаторів. У фазі «розвитку» відбувається повноцінна реалізація інтересів суб'єктів бюджетної системи в умовах мінімального впливу реальних загроз і своєчасного попередження можливих загроз, а також досягнення максимальної ефективності функціонування всіх елементів системи з впевненим і досить легким протистоянням перед новою загрозою.

Таким чином, у категорії бюджетної безпеки сфокусовані основні складові механізму її забезпечення: інтереси, загрози, стабілізатори. Під бюджетними інтересами розуміються потреби «здорової» і ефективної бюджетної системи в наступних станах: бездефіцитність, збалансованість структури доходів і витрат, відсутність боргових навантажень, ефективність бюджетного процесу, пролонгованість бюджетного періоду, впровадження аудиту ефективності, раціональність поповнення резервів, високий рівень ліквідності активів, задоволення суспільних потреб, самодостатність, самостійність (незалежність) тощо. Друга ідея безпеки – це зниження рівня небезпеки через скорочення числа реальних загроз, прогнозування та попередження потенційних загроз. Третій аспект, який не завжди розглядається в дефініції «економічної», «фінансової» і «бюджетної безпеки», але відіграє важливу роль, – це створення додаткових механізмів захисту та реалізації інтересів, так звані стабілізатори системи безпеки [7].

Фінансова складова економічної безпеки стала одним з ключових напрямів розвитку економічної теорії, так як фінансова

система є ключовим чинником економічних загроз безпеки. Конструктивність одночасного розгляду всіх аспектів фінансової безпеки є неможливим через їх різноманітність. У зв'язку з цим кожен дослідник робив акцент на одному або декількох аспектах. Поряд із бюджетною безпекою стоять такі елементи економічної безпеки, як фінансова безпека організації, індивідуальна фінансова безпека, безпека страхового ринку, безпека фондових ринків, безпека банківської системи та інші елементи.

У працях більшості вчених наголошується, що всі аспекти національної безпеки знаходяться між собою в різного ступеня взаємозв'язку і взаємозалежності. При цьому бюджетна безпека знаходиться в особливому положенні, оскільки немає жодного аспекту національної безпеки, який би не залежав від рівня безпеки бюджетної системи та процесу. У той же час рівень самої бюджетної безпеки значною мірою залежить від рівня інших аспектів національної безпеки. В цьому проявляється специфіка категорії бюджетної безпеки як визначальної. Розгляд зазначених взаємозв'язків і взаємозалежностей між бюджетною безпекою і іншими аспектами національної безпеки дає підстави до визначення заходів щодо недопущення та подолання загроз національним інтересам країни в бюджетній сфері. При цьому має місце залежний зв'язок усіх елементів національної безпеки від її фінансово–бюджетної складової вкрай простий: відсутність фінансових коштів призводить до недофінансування потреб у різних сферах життя – в економіці, соціальному забезпеченні, військової та правоохоронної діяльності, у сфері охорони здоров'я та освіти тощо, що зумовлює виникнення у цих сферах ризиків та загроз.

Слід зазначити, що вагому роль бюджетної безпеки у матеріальному (фінансовому) забезпеченні процесу зміцнення всіх без винятку сфер національної: оборонної, екологічної, інформаційної, демографічної, економічної, політичної, соціальної та енергетичної. Іншими словами, бюджетна безпека – це базова складова всієї системи безпеки держави та її регіонів. Її стан неодмінно впливає на організацію і функціонування системи забезпечення національної безпеки держави в цілому.

Зміст і роль бюджетної безпеки розкриваються в її сутності як системної категорії. Системність передбачає наявність суб'єкта, об'єкта і певного характеру відносин між ними – так звані внутрішньосистемні зв'язки. Важливим елементом цієї системи є елемент «носії загроз», який виступає джерелом негативних факторів, що, власне, і створюють небезпеку функціонування бюджетної системи. Чинниками загроз можуть виступати: держава, суспільство, юридичні особи, фізичні особи, природні та техногенні фактори.

Висновки

У сучасному інформаційному суспільстві актуалізувалася дискусія щодо формування чергового цивілізаційного циклу суспільного розвитку, здатного сформувати нові суспільно–політичні та соціально–економічні відносини як на національному, так і на наднаціональному рівнях [4]. В умовах глобалізаційних викликів та подолання внутрішніх загроз розв'язання завдань та досягнення цілей бюджетної політики значною мірою визначається ефективністю механізму бюджетного регулювання соціальних та економічних процесів в державі. Запроваджені системні трансформаційні процеси в соціаль–

но-економічній сфері, реалізація адміністративної реформи та модернізація системи суспільних відносин обумовлюють необхідність здійснення відповідних корегувань в системі державного регулювання і потребують широкого використання державою економічних інструментів та важелів регулювання відтворювальних процесів, які є визначальними для забезпечення успіху структурних реформ, спрямованих на відновлення поступального економічного зростання, модернізацію економіки держави та підвищення добробуту громадян. Крім того, виникнення комплексу нових загроз і викликів актуалізує потребу формування відповідних механізмів подолання впливу негативних факторів, стабілізації та забезпечення поступального розвитку в умовах ресурсних обмежень [8]. Глобалізаційні виклики, кризові явища в економіці, політичні та соціальні конфлікти, нестабільність та неефективність державних та громадських інститутів, а також внутрішні структурні трансформації виявили системну неузгодженість механізмів бюджетного регулювання в Україні. Таким чином, системний факторний аналіз ризиків бюджетної системи, формування узгоджених та системних важелів їх подолання є важливими напрямками забезпечення бюджетної безпеки на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
2. Макаренко І.П. Макроекономічні умови формування та управління розвитком національних інноваційних систем: монографія /

І.П. Макаренко. Інститут еволюційної економіки. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 320 с.

3. Ткаченко А.М. Філософські засади забезпечення економічної безпеки держави (з викладенням основ філософії екосен-ту) / А.М. Ткаченко, К.І. Маменко // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2011. – №7. – С. 121–130. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/BO/2011/7/72011_19.pdf

4. Постоленко Ю.П. Бюджетна безпека як ключова складова фінансової та економічної безпеки / Ю.П. Постоленко // Вісник соціально-економічних досліджень. – №3(43). – 2011. – С. 121–126. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/957/1.pdf>

5. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України / В.Ф. Піхоцький // Фінанси України. – 2010. – №3. – С. 30–37.

6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 №1277). – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

7. Власюк О.С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія / О.С. Власюк. – К.: НІСД, 2014. – 432 с.

8. Вареник В.М. Оцінка бюджетної безпеки України / В.М. Вареник // Європейський вектор економічного розвитку. – №1 (18). – 2015. – С. 33–43: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo14-15/12123.pdf>

УДК 339.727:336.76(477)

Ф.Ф. СОХАНИЧ,

к.е.н., доцент, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Механізм інтеграції України до світового ринку капіталу

У статті наведені основні інтеграційні форми банківської системи України. З метою удосконалення системи валютного регулювання запропоновано механізм інтеграції України до світового ринку капіталу. Розглянуто умови стосовно механізму ефективного функціонування інфраструктури ринку капіталу. Визначені фактори розвитку інфраструктури ринку капіталу.

Ключові слова: глобалізація, світова фінансова система, іноземні інвестори, валютно-фінансова політика, прозорість валютного ринку, страхування, інфраструктура ринку капіталу.

Ф.Ф. СОХАНИЧ,

к.э.н., доцент, Ужгородский торговле-экономический институт КНТЕУ

Механизм интеграции Украины в мировой рынок капитала

В статье приведены основные интеграционные формы банковской системы Украины. С целью усовершенствования системы валютного регулирования предложен механизм интеграции Украины в мировой рынок капитала. Рассмотрены условия относительно механизма эффективного функционирования инфраструктуры рынка капитала. Определены факторы развития инфраструктуры рынка капитала.

Ключевые слова: глобализация, мировая финансовая система, иностранные инвесторы, валютно-финансовая политика, прозрачность валютного рынка, прозрачность страхования, инфраструктура рынка капитала.

F. SOKHANYCH,

Ph.D., associate professor, Uzhgorod Trade and Economic Institute KNTEU

The mechanism of Ukraine's integration into the global capital market

The article shows the main integration forms of the banking system of Ukraine. For improving the system of currency regulation mechanism of Ukraine's integration into the global capital market is proposed. The conditions regarding the mechanism of effective functioning of the capital market infrastructure are considered. The factors of development of capital market infrastructure are determined.

Keywords: globalization, global financial system, foreign investors, monetary policy, foreign exchange market transparency, insurance transparency, capital market infrastructure.